List 36. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. septembra 1868.

Gospodarske stvari.

Svilni črviči „Polevoltini“ imenovani

dvakrat za rejo v enem letu.

Na vrtu kmetijske naše družbe smo letos imeli več sort svilnih črvičev (navadnih laških, japaneških in dvojnih Brianceških), ki so zdravi in čvrsti bili do zadnjega spanja; al v zadnjem spanji in vzlasti takrat, ko so se zapredli, so pocepali večidel.

Med temi pa je na 7 lesah bila še druga sorta: Polevoltinova. Dobili smo tega semena $^1/_8$ lota od družbe svilorejne iz Opave (Troppau). Dal sem to seme izleči 10. maja letošnjega leta, in že 13. maja so se izlegli tako popolnoma, da ne eno seme se ni pogubilo. Žrle so te gosenčice od prvega do zadnjega dne tako požrešno, da se je vsak čudil, pa tudi zdrave so bile, da je bilo veselje, čeravno so na desno in na levo gosenice druzih plemen v isti sobi cepale, da je bilo groza. 16. dne rožnika (junija) so bile že vse zapredene; dobili smo nekoliko funtov lepih kokonov, ki jih je gosp. Bučar ravno tako dobro plačal kakor milaneške in briančeske.

84 najlepših kokonov sem pa si pridržal za seme in to brž za letošnjo drugo rejo. Od 5. do 7. julija (mal. srpana) so se izlegli že metulji, ki so se brž parili in 20. julija so že mlade gosenice iz semena izlezle.

Nalašč sem djal te gosenice na take lese, kjer so pocepale prejšnje gosenice v isti sobi. Nič jim ni škodovalo. In še več. Malo korakov od vrta kmetijske družbe je fabrika za vžigalice; smrad fosfora in žepla je prešinil tudi to sobo, kjer so bile te gosenice. Človeku se je na pljuča vlegel ta smrad; gosenicam ni nič škodoval. Pa še tretjo skušnjo so srečno prestale. Pričakovaje visocega gosta na družbini vrt smo dali vrata in okna z oljnato barvo namazati, in da bi se hitro posušila, so okna in vrata bila celi dan odprta; 8 dni so bile gosenice v tem prepihu in smradu, al ostale so zdrave kakor riba v vodi. Nazadnje so morale še četrto skušnjo prestati. Ker smo dali sobe ribati, smo lese prenesli v shrambo, kamor se spravlja vrtnarsko orodje blizo gnojišča — in tudi to skušnjo so krepko prestale — 22. avgusta so se zdrave zapredle. Vsak lahko vidi kokone.

To je pač čuda trdna natura teh gosenic! Kokoni tega plemena so vsi beli in debelosti japaneške.

Na vsaki način se priporoča za skušnje to pleme, ktero je dvakrat na leto za rejo.

Seme se mora dobiti od družbe za svilorejo v Lincu ali Opavi. Nekoliko tega semena se dobí tudi na vrtu kmetijske družbe na prodaj, ker sem ves pridelek za seme prihranil. Fr. Schollmayr.

Zdravniška skušnja.

* Zoper kužno prešičjo bolezen. Iz Zalega Loga nam g. K. piše to-le: Tudi po naši dolini napada prešiče v 35. listu „Novic“ imenovana prešičja bolezen, ki se pri nas imenuje vranica. Naj „Novice“ naznanijo, kako se pri nas ravná pri imenovani bolezni, za ktero je letos že mnogo prešičev zbolelo a še nobeden ni poginil. Brž ko prešič pri tej bolezni nenavadno vroč prihaja in jesti noče, odrezali smo mu malo repa, al pazili smo, da mu kri ni odtekla. Ako se mu prec pušča na repu in ušesih, ko se pri prešiču zapazi vročina, odvrne se huja bolezen. Če pa prešič že mrzel prihaja in mu kri ne teče, čeravno se mu pušča, smo mu zavlekli, mlademu na ušesi, staremu na prsih; zraven tega se pa še zmeša magnezije in žveplenega cveta s kislim mlekom ali ječmenovo vodo, in se prešiču piti dá. Če pa prešič sam več ne jé, zmeša se magnezija in žvepleni cvet z medom, da je gosto, in tako se mu povžiti dá. Takrat smo ga tudi dobro greli, in tako so se bolna živinčeta ozdravila.

Slava in sreča kmetijstva. *)

Spisal Ant. K...č.

„Največe pridobitve so brez dvojbe tiste, ktere človeški pridnosti rastó iz zemlje.“
Nadvojvoda Karol.

Neka basen govori, da so se nekdaj zbrale vse žive stvari, da bi razsodile prepir med mečem, peresom in plugom. Ti trije veljaki namreč so se pričkali, kteri ima večo oblast in veljavo. Meč misli, da on je gospodar sveta, ker pred njim vse, vse trepetá; peró meni, da ono največ storí, ker preganja temó nevednosti in razsvetljuje um človeški, nazadnje pa se vzdigne plug ter prav pohlevno govorí:

„Mirno rijem pod zemljó,
Pa sem svet že preobrazil:
Tiha sreča je z menó.“

In na te besede — govorí basen dalje — podarijo vse zbrane živali plugu zasluženi venec.

In to po vsej pravici, zakaj kmetijstvo je najstareje, najpotrebniše pa tudi najkoristniše opravilo, kmetiški stan je častitljiv stan, na kmetih je mirú in sreče dom.

Kmetijstvo je najstareje opravilo. Stari Rimljani, ki niso mogli vedeti, kako je poljedelstvo nastalo, ki so menili, da pred so živeli ljudje o divjih rastlinah in o samem drevesnem sadji, mislili so v svoji domišljiji, da je sama boginja Cerera učila ljudí orati in žito sejati; ker nikakor jim ni šlo v glavo, da bi mogel člo-

*) Iz „Koledarja“ Matičinega za 1869. leto.

veški um znajti kaj tako imenitnega in koristnega. Imela je ta boginja sènce z vencem iz klasja ovito, v roki pa srp in snop pšenice, rží, maka ali kaj druzega. Častili so jo najprvo v Siciliji, kjer so bojé našli prvo žitno zrnje. Mi pa, ki ne verujèmo ni v bogove ni v boginje, mi ki vemo, da je Bog vstvaril rastline, da bi bile človeku v prid in potreben živež, mi, ki v sv. pismu beremo, da sta zemljo obdelovala in drobnico pasla že Adamova sina, in da je Bog prvim starišem, predno so raj zapustili, zlasti na srce položil to besedo, ki še dandanašnji veljá vsem revnim in nemarnim postopačem, da naj zemljo pridno obdelujejo: mi tedaj po vsej pravici trdimo, da je kmetijstvo silno staro, tako staro skoraj, kakor človeštvo sploh.

Kmetijstvo je pa tudi najpotrebniše in najkoristniše opravilo človeško. Dokler sta bila prva človeka v raji, imela sta vsega dovelj, mati zemlja ju je radodarno preskrbovala z vsem, kar koli sta potrebovala in želela. Ko sta bila pa grešivši spodena iz vrta, bila je ta splošnja mati (zemlja) precej bolj trdosrčna in brez potú svojega obraza ter pridnega obdelovanja nista prejela nič od nje, še potrebnega kruhka ne. Taista osoda zadene tudi njune mlajše. Kmalu se prepričajo sicer britke pa neovržljive resnice, da:

„Kdor misli na zemlji si kaj pridobiti,
Delati mora, trdó se potiti.“

Le z velikim trudom so si tudi le-ti živež dobivali. Najprej so bili večidel pastirji ali pa lovci, kakor nas zgodovina učí. Toda človeški rod se je čedalje bolj množil, pastirstvo in lovstvo ni moglo več zadostovati vsem potrebam. Tedaj so bili primorani, ako so hoteli ohraniti se, da so začeli zemljo obdelovati. Še le zdaj je družbinsko življenje bilo mogoče, še le zdaj so jeli zidati mesta in vasi; kajti pred so se vedno selili iz kraja v kraj; zdaj pa, ko so jeli en kraj obdelovati, ostali so vedno ondi čakaje obilnega sadú; zakaj zemljo vedno na novo rahljati, bi se bili naveličali. Tako je nastalo družinsko in stalno življenje, tako le je bilo mogoče, da so se odpravljale divje in surove šege, da se je omika jela širiti. Poljedelstvo je tedaj temelj in zibel omiki.

Poljedelstvo je pa tudi podlaga človeškemu življenju v tistih državah, ki so že kolikor toliko omikane in izobražene. Živež je prva potreba človeška. In ne bahajo se kmetje zastonj, da oni preživijo sebe in gospôdo, da oni redijo vse stanove! Poljedelstvo nas varuje pomanjkanja in lakote in je najbolj naravna in najbogatejša pot do bogastva. Kdaj pravimo, da je lakota in revščina v deželi? ali ne takrat, če polje slabo obrodí, če ga solnce posuší ali pa toča pobije? — Če še pomislimo, da kmetijstvo je prava podslomba tudi obrtu in trgovstvu, nič več ne bomo dvomili, da poljedelstvo je najpotrebniše pa tudi najkoristnejše opravilo.

Zato si je pa tudi kmetiški stan kmalu tako slavo in čast pridobil po vseh deželah in državah. Nikjer na vsem svetu pa ni bil ta stan že v starem času v toliki časti kakor na Kitajskem; zato pa tudi ni nikjer polje tako obdelano, kakor tam, da se skoraj od vrta ne loči. Po vsem kraljestvu kmeta častijo kot pravega očeta in hranitelja vseh druzih stanov. Cesar sam ga slaví in spodbuja. Sploh znano in že večkrat povedano je, da enkrat vsako leto, se celó sam kitajski cesar tako poniža, da zapustí svoj zlati prestol v Pekingu in gre orat sè svojimi najimenitnišimi služabniki. In ko zorjo cesar, cesarjeviči in mandarini doberšen kos njive, razdelí cesar bogate darove kmetiškemu ljudstvu. Nek tak poljsk praznik opisuje zemljepisec Balbi še celó pri pol divjih Abisincih. — V novejšem času je dal avstrijski cesar Jožef II. prav ginljiv in spodbudljiv izgled, ker je na svojem potovanji skoz Moravo sam prijel za drevo in tako zoral kos njive. Na tem mestu, kjer je počastil tako kmetiški stan, se mu je postavil pozneje spominek, v veden izgled gospôdi, s kakošnim očesom naj pogleduje ratarja, in kmetu v spodbudo, tolažbo in zagotovilo, da njegov stan ni na svetu med zadnje štet.

Stari Slovani so prav lepo in častitljivo obhajali žetve praznik, pri kterem se je zbralo vse ljudstvo in duhovni, ki so navadne obrede opravljali in tako pokazali, v kolikem čislu da imajo poljedelstvo. Pa saj imajo še zdaj pri žetvi najkrasnejše slovesnosti Slovani sploh in slovenski kmet, mislim, da nikoli ne vžije toliko veselja, kakor o košnji in žetvi; čeravno mora grbati in delati od zore do mraka, da je potú vès moker, vendar rad poskoči še zvečer, in domú gredé prepeva in vriska na vse grlo, da se razlega po hribih in dolinah.

V izgled nam je tudi bavarski kralj, ki napravlja vsako leto tako imenovano oktobersko svečanost, ki se praznuje po več dni pri Monakovem kar na travniku pod milim nebom. Lichtenberg, ki imenuje kmetiški stan stalo človeštva — piše Moshamer — je spoštoval še celó kup gnoja tako, da se mu je odkrival.

Predolgo bi bilo, naštevati še več takih častivnih prič, vendar ne morem si kaj, da ne bi opomnil tako imenovanih kmetijskih družeb, ki so zeló razširjene in ktere silno veliko pripomorejo k napredku, ako so le prav osnovane in zdatno podpirane. Celó naša majhina kranjska domovina, ki je v marsikteri reči še tako daleč za druzimi deželami, je storila po prizadetvi gorečih mož že tak korak v tej reči, da je že obhajala lani naša kmetijska družba svojo stoletnico. Bog jej daj srečo in obstanek, narodu slovenskemu pa bolj poslušna ušesa in večo marljivost, da se ga bodo bolj prijemali lepi in dobri nauki, ki je daje pri vsaki priložnosti o kmetijskem gospodarstvu. Pa naj zdaj še kdo reče, da kmetiški stan ni častitljiv stan!

Rekli smo že, da na kmetih je sreča in veselje domá. Kar srečo zadeva, mora se reči, da je tukaj na zemlji v svoji popolnomasti nemogoča. Zares ni ga človeka, da ne bi iskal sreče, vsaj jaz nisem še take abote videl, da si je ne bi želel bodi-si v tej bodi-si v unej reči. Toda kje jo hoče dobiti? Sploh govoreč, je vsacega človeka sreča tam, kjer so želje njegovega srca. Ker pa si navadno to želimo, česar nimamo, zato je jasno ko beli dan, da popolnoma in stanovitno srečen ni tukaj noben človek, ker se njegove misli in želje preveč spreminjajo. Še celó pobožni in krepostni človek ni zmiraj srečen. Sam še prenaša z voljo in vdanostjo, celó s hvaležnostjo, kar koli ga za dene, ali kteri pošten oče, postavimo, ne bode izdihoval, ko vidi svojo deco revno in lačno, ko vidi svojega sina, svojo hčer na napačni poti?

Če nam pa je neprenehljiva sreča še le unkraj groba prihranjena, more biti človek tukaj le oziroma srečen ali nesrečen; srečen, če je veselje njegovo veče, kakor pa žalost in trpljenje. To je pa le takrat mogoče — kakor trdijo oni, ki so kaj več o sreči pisali — kadar je človek zdrav na telesu in duši. — Kdor ni zdrav, gotovo ni srečen. Kaj pomaga svilnato zglavje, če je pa glava vroča in bolna! Koliko srečniši je zdravi na goli klopi, kakor bolni na mehki postelji! Na deželi pa je za telesno zdravje dosti bolj poskrbljeno, kakor po mestih. Kmet si z delom telo utrdi in tako veliko lože zdravje ohrani. Hladen čist zrak ga obdaja in zdrava čista voda ga napaja. Pa tudi na duši so kmetje večidel bolj srečni in zdravi, kakor drugi. V svoji priprostosti delajo dan na dan in se ne brigajo dosti za abotnosti, ktere drugim glavo belijo. Pri njih se nahaja še prvotna krepost in čednost je pri njih še najbolj v

cvetji. Tu se vživa veliko več nedolžnega veselja kakor po mestih. Veliko več pobožnosti nahaja se pri kmetu, kakor pa v mestu, kajti kmet ima več priložnosti na Boga se spomniti, kakor kdo drugi. Saj vsejavši zrno on le od Boga pričakuje blagoslova in obilne žetve, ne pa od milosti kakega zemskega gospoda. Le k Njemu mora moliti, ko seje, le Njega mora hvaliti, ko težko snopje spravlja, le k Njemu ponižno in zaupno pribeží, ko mu je nevihta vso nado pokončala.

Glej toraj, dragi kmetič, še srečen se moraš imenovati v primeri z druzimi stanovi. Nikar tedaj ne tarnaj in ne zavidaj visokim gospodom njihove velike časti in oblasti. Tudi oni imajo svoje skrbí in težave. Če te teži kmetiška kamižola, in si težkega dela že ves spehan in utrujen, pomisli, da tudi gospôda dobro vé, kje jo čevelj žuli, da tudi ona ne more

„Kregulja odgnati, ki kljuje srce
Od zora do mraka, od mraka do dné.“

Se ve, da tudi tebi ni vse prav, pa vprašamo, kje pa je kdo, ki mu rožice veselja vedno procvetajo, ki mu gré vse po volji? Svet, ljubi moj! — pravi pesnik — je enak njivi, na ktero med zrnjem veselja in radosti pade tudi marsiktero zrnice tuge in žalosti. Veseli in zadovoljni bodimo, če se setev tako obnese, da se vsaj nekoliko skrije nesreče mrklo šavje pod visoko travico in obilnim biljem sreče in radosti.

Šolske stvarí.

Kakošne naj bi bile ljudske šole za naprej? *)

Ljudska omika! — to je med drugim vsestransko terjanje sedanje nove dôbe. Ne samo posamni glasovi se povsod zastran nje krepko povzdigujejo in javijo, nego sama vlada živo zahteva, da se šole sploh in posebno ljudske šole v tem oziru popolnoma predelajo.

To zahtevanje po ljudski omiki je pa tudi v ti dôbi silno potrebna reč, kajti — časih, v kterih ubogi deželan skoro ni smel še misliti, da je za drugo na svetu, kot da v strahu drugim služi in plačuje, so vže daleč za hrbtom ostali. Nova dôba vzdiguje narode na njihove lastne noge, ter jih v spodobno svobodo kliče, ki se pa v nepostavno samovoljnost zvreči nikdar ne smé. Nova dôba narodom pravice daje, da se svoje vrednosti zavedati, v obravnave za svoje dobro in slabo vtikati, in tako iz svoje nezrelosti do samostalnosti hiteti smejo, ter v mejah svojega stališča svojo veljavnost spoštovati in vživati morejo.

A ta klic po dozorjeni samostalnosti je ob enem pa tudi klic po primerni omiki, kajti una brez te bila bi Pandorina pušica, iz ktere le joj in gorje izvira. Prava omika je tedaj podlaga svobodi, da to vsakdo v svojo korist in ne v škodo rabiti ume. Toda omika ni dar, ki se brez truda po tleh pobira, nego je sad na visoko obešen, po kterem moraš zamudno in trpivno plezati, ako ga hočeš gotovo doseči.

Da se pa ljudstvo polagoma omika in v vsem koristnem izuri, treba mu je primernih šol, ki bodo vsestranskim potrebam zdatno ustrezati sposobne, kajti — iz nič ni nič.

Doba šolanja je sicer čas mladosti, al tudi v poznejših letih mora se učenje nadaljevati, kajti nikdar ne more se reči, da je kdo za mlada v potrebnih rečeh že dosti podučen in znajden.

Predaleko bi me pa za ta prostorček peljalo, ako bi se v vsestransko šolsko omiko spuščati hotel; naj le opomnim o ljudskih šolah, kakoršnih je po tirjatvah sedanjih časov neobhodno potreba, ako hočemo, da se na njenih podlagah v veliko potrebnih rečeh še nezrelo ljudstvo k zavedanju svojega važnega poklica na svetu napeljuje in za svoje duševno in materijalno blagostanje umno skrbeti podučuje.

V dozdanjih ljudskih šolah se poleg kršanskega nauka, v kterem tudi za naprej nobenega predelovanja ne kaže, ni druzega nič doseči prizadevalo, nego da se je mladež le brati, pisati in računiti izučila. Ako bi kak narod samo o branju, pisanju in računanju živeti mogel, smelo bi se reči, da so mu take šole dober začetek, pa skušnja nas obilo učí, da temu ni tako, da mora marveč človek pri vsem svojem dozdanjem šolskem znanju še kaj druzega znati, in da mu še le znanje tega druzega pravo pot kaže in do blagostanja napeljuje.

Vednost v branju je le edino za to potrebna, da si človek brez učitelja iz knjig ali drugih spisov sam potrebnih znanstvenosti poiskuje; ravno tako je vednost v pisanju človeku, ki ni po stanu pisar, le zato koristna, da si zapiše, kar bi mu bilo treba sicer v spominu hraniti, al da se pismeno z drugimi pogovarja in porazumlja.

Iz tega je pa razvidno, da znanje branja in pisanja ni še nobeno zdatno znanje, da je le samo podlaga in pripomoček do koristnejših vednosti, ki si jih kdo pridobiti želí.

Ker se je tedaj v naših ljudskih šolah sosebno le brati in pisati učilo, in ker se je to do sedanjih časov celó učilo v jeziku, ki je narodu neumeven, reči se smé, da se prav za prav ni nič učilo, kajti mladež izstopivši iz take šole je pri vsem svojem šolskem znanju zastran potrebnih vednosti za svoj poklic ravno tako nevedna ostala, kakor una, ki šole nikdar obiskovala ni.

Res je, da po pameti nikdo zahteval ne bo, da bi se mladež v kratkem za ljudske šole odmerjenem času vsega tega izučila, česar bode za svoje celo prihodnje življenje potrebovala, ker ni mogoče, in ker čas takega šolanja prav za prav v celo življenje sega; — al kar je mogoče, naj bi se vendar storilo! Ako ni mogoče, prihodnjega kmetovalca, obrtnika, kupca itd. v vsem izuriti, da bi bil brž vsemu kos, česar umno delovanje v njegovem stanu potrebuje, naj se saj storí, kar se more, — naj se mu pové in dobro v spomin vtisne, česar mu bo treba vedeti za djansko življenje, kje in kako mu je te ali une vednosti iskati, in kako naj jo rabi, da se po nevednosti in nepremišljenosti ne bode opekel. Tak začeten nauk bo mladež brž razjasnoval ter korenike k djanskemu življenju postavljal.

Da bi bil pa tak poduk mikaven in zdaten, ni dovolj, da se učencem le po starem kopitu po knjigah tradira brez vsega premisleka, ali vedó, ali ne vedó, čemu se to ali uno učé; temveč treba je tudi vzroke živo pred oči staviti jim, zakaj da jim je ravno to znati koristno, ter jim v glavo vtepsti, da za naprej bode slabo opravil, kdor bode leno in svojeglavno pri stari nevednosti in trmi ostal, in da bo moral več vedeti, kdor bo hotel, da ga bo to ali uno na svetu bolj veljalo. Posebno bo treba mladež vseh napačnosti opominjati, ki jih domá ali drugod v vsakoršnem delovanji vidi, da ji vse to vže v šoli zamrzi, ter trdno sklene, da bode sama umnejše delala.

Res, da se to vse bolj lahko svetuje, nego izpeljuje; toda, ako se hoče, da se mladež res kaj koristnega v šoli učí, in to je vendar namen vsega šolanja — zato je neobhodno potrebno, da se za izpeljanje tega tudi skrbí.

Treba je višjega dovoljenja, da se ljudske šole v resnično ljudske šole predelajo, — da se v njih vse, kar je narodu nepotrebno, pa tudi nedosegljivo, opusti, in to samo doseči prizadeva, kar narodu v res-

*) Iz „sporočila glavne šole ipavske.“ Vred.

nici koristi. Od naroda se pa ne tirja, naj bode pismouk, toraj naj se pa tudi otroci ne trpinčijo in ne zgubljujejo časa z neslanimi pravili slovniškimi, celó za materni jezik ne, kterega za potrebo vže znajo, kajti slovniškega pravopisja se tudi po skrbnem navodu učitelja pri branju in pisanju dovelj naučé. Naj bi se visoka vlada tudi prepričala, da posiljevanje z nemščino v slovenščino ljudskih šolah ni naroda do zdaj ponemčilo, dasiravno se še zvedel ni, da mu je jezik od Boga podeljen dar, ki ima enako veljavo z vsemi drugimi jeziki, da bo pa tudi za naprej sila ta toliko manj izdala, ker se narod svoje in svojega jezika vrednosti bolj in bolj zaveda. Naj bi se toraj tudi od te posiljave odstopilo in narodu tolikanj več časa dovolilo, da se po domače omikuje, utrjuje in tolikanj bolj hvaležna in krepkejša podpora preslavne carevine postaja.

Naj se mi tù ne vsiljuje neslani ugovor, da ljudstvo samo tirja, naj se nemščina učí. Dokler se je moral slovenski narod na nemško palico opirati, da je mogel pri gosposki v uradnijah kaj opraviti, bila je res potrebna opiralnica tá, a — odkar pa vsled novega vladnega zakona slehern narod pravico samostalnosti vživati smé, — čemu še dalje take podpore? In — ako tudi sèm ter tjè po deželi kak sebičnik ali odpadnik to tirja, kaj je to vže cel narod? Al pa, ako dvoje ali troje staršev enega šolskega okraja za svoje otroke nemščine tirja, ali je pravično, da se zastran dvojih ali trojih otročičev sto in sto drugim dragi čas krade?!

Ljudske šole naj bodo tedaj za potrebo večine ljudstva, kdor pa hoče še kaj posebnega imeti, naj si tudi tega, a po posebni poti poišče.

Kje so pa tista napotila, po kterih naj bi se ljudske šole osnovale, utegnil bi tudi kdo vprašati? Le dovolite jih! — móž se bode po carevini vže dovelj dobilo, ki jih bodo sestaviti umeli, in — saj tù ne gré samo Slovencem, temveč — vsakemu narodu.

A z večjo skrbnostjo se pač sme vprašati, kje da se bodo taki učitelji dobili, ki bodo po takem načrtu delati zmožni? Kajti pri vsem spoštovanju do sedanjega učiteljstva mora se vendar reči, da jih je le malo, ki so po posebni marljivosti mimo navadnih šolskih vednosti še naprej v drugo za omiko ljudstva potrebna znanstva segali. Toda tudi v tem se ni prestrašiti; vsak učitelj naj se šteje v resnici pravega odgojitelja mladega ljudstva, naj marljívo poskrbi, v tem izuriti se, in — nalog zvrševati ne bode težavno. Za pripravnike toraj bo po tem takem zeló pripravnih, ustrojenih učilnic pač potreba.

Take šole bile bi prave podlage ljudski omiki — in o takih šolah bi se moglo reči, da so ljudstvu res koristne in da stavijo korenike velikanskemu drevesu, na kterem vsakemu narodu zavednost prave vrednosti, vsa vodila do zaželenega stanja, a — državi zamorejo izrasti krepki stebri, ki jo delajo nerazrušljivo.

J. Grabrijan.

Politične stvari.

Avstrijsko-ogerska država.

„Novice“ so že unidan povedale, kaj je časnik Deakove stranke „Naplo“ pisal o slovesnosti, ki so jo nemški strelci imeli na Dunaji. Tako važne so bile „Naplove“ besede, ker iz njih govorí „modrijan ogerski“, da jih ni prezrl noben politikar, noben časnik. Posebno tehtno govorí „Reform“ o njih pod naslovom „avstrijsko-ogerska monarhija“ ter med drugim pravi:

„Komur se še niso očí odprle, kamo pelje v toliki hitrici dovršena sprava z Magjari, odprejo se mu zdaj. Zdaj ni več treba besedovanja, kako nevarno je to, kar si Magjari mislijo pod „spravo“ in kar zahtevajo. Djanja že govoré jasno in bodo še jasneje govorila, bodo prav odločno govorila in spolnila se bode sčasoma osoda tudi proti volji onim, ki so vedoma ali nevedoma bili roka tej spravi.

Da se je odstranilo celokupno ime Avstrija, to je osodepolna magjarska novêla k spravi — prav naslednica njena, na ktero baron Beust, ko je delal za to spravo in na-se vzel naslov „avstrijskega državnega kancelarja“, še mislil ni. Mislil je s to spravo zopet na noge postaviti Avstrijo, — al Magjari nočejo nič vedeti od skupne Avstrije. Še to so težko dovolili, da se zveza s staro Avstrijo in z deželami ogerske krone imenuje avstrijsko-ogerska država, v magjarskem jeziku se le govorí od ogersko-avstrijske države — to je, magjarska na prvem mestu. Sicer je Magjarom ta naslov le začasen; „avstrijska“ — mislijo — bode odpadla, in le „magjarska“ ostala. Da skrajna levica magjarska to hoče, to je zmiraj bila njena odkritosrčna beseda in zadnji čas prav posebno v razpravah zarad brambovske postave. Tu je brez ovinkov izrekla željo in upanje, da „kralj ogerski“ sčasoma zgubí svoje nemške dedne dežele in obdrží le ogersko državo in z njeno pomočjo stvari veliko izhodno državno, kar je poklic bil Avstrije, a spolnila ga ni. Da se ta ločitev Ogerske od stare Avstrije kmalu zgodí, v to bi rada levíca vse storila; zato je ta stranka bila odločno proti skupnosti in enoti armade. Večina ogerskega zbora — Deakova stranka — ne postopa tako hitro, ona diplomazira; ona je zmerna, noče vsega na enkrat, in noče svojih skrivnih misli prehitro razodeti.

Strelska slovesnost na Dunaji, to je, napitnice njene so sršene „Pesti Napla“ zdražile tako, da je mnogohvalisano spravo pokazal v pravi svoji podobi. Domači in tuji strelci so na Dunaji res tako čvekali, kakor da ne bi bilo ne Ogra ne Slovana v Avstriji. Zato ni bilo čuda, da je ta demonstrativni nemškutarski krik razžalil Ogre in Slovane tako, da protestujejo. Al tega vendar nismo pričakovali, da se bode sicer preudarna in zmirna Deakova stranka zarad tega krika tako spozabila, da bode kar naravnost svoje najskrivniše misli odkrila. A dobro je, da je to storila.

„Naplov“ sestavek prav jasno pravi, da Deakova stranka prav na to meri, kamor stranka levična, le da una počasi hodi, korak za korakom, ta pa skokoma.

Kakor skrajna levica, tako so tudi „Naplov“ politikarji Prusu prijazni, želijo in upajo, da Avstriji ni v Nemčiji nobenega prostora več, in da vse dežele avstrijske, ki so spadale pod „nemški bund“, se bojo ločile od avstrijsko-ogerske države (kaj neki še!!) in potopile v Nemčijo. Tega se Deakovci kar nič ne strašijo, kajti „Naplo“ pravi, po takem bi s kraljem svojim in dinastijo sami ostali kot posebno, samostojno kraljestvo. Za zdaj pa, dokler to ni mogoče, mislijo si avstrijsko-ogersko državo tako, da Ogerska je jedro in središče avstrijsko-ogerski državi.

Ali ni to odkritosrčna beseda? Po takem tedaj v novi Avstriji, ktero je modrost in enerżija baron Beustova rešila in ktera po Giskrovem prerokovanji po novi vredbi mora postati velikán, bi Ogerska v notranji in vnanji politiki zvonec nosila, bi Ogerska bila jedro in središče?

Kaj se hoče proti temu reči? Res nič druzega kakor to, da najpred nemški Avstrijanci za magjarsko gospodstvo ne bojo marali.

Pa saj so na to Magjari tudi pripravljeni; oni so trdno prepričani, da nemško valovje se ne bo dalo krotiti. In glejte! za tak primerljej se delajo Magjari za brambovce nenemških narodov avstrijskih, da jih vzamejo pod svoje krilo! S tega si morejo posneti dober nauk tisti dunajski, graški in drugi taki politikarji, kterim je

cilj in konec novovstvarjene Avstrije ta, da Magjar in Nemec morata biti gospodarja v Avstriji, da se skupaj branita proti Slovanom.

Mi prepuščamo Slovanom in Rumunom v preudarek, kako cenijo magjarsko krilstvo, in rečemo le to, da avstrijsko-ogerska monarhija v smislu „Naplovem“ je nemogoča. Ako modrost tega časnika ostane voditeljica Magjarom, porok smo jim, da pride čas, da Magjari ostanejo sami. Kako se jim bo pa takrat godilo, to naj sami premišljujejo!

Prihodnost bo kazala, ali smo bili krivi preroki.“

Zabavno berílo.

Klepetuljevič Kvasinski.

Humoreska v vêrzih, spisal France Zakrajšek.

Po ulicah od jutra do večera
Podí Kvasinski, od konca tje do kraja
Predirja mesto: cepetí, cepetí!
Brez prenehanja. Kdo preštel bi, jaoh!
Koliko skvasi vsak dan; kajti živo
Na njem je vse: roké, nogé i usta
Očitno ali kjer si bodi, vse ob enem
Enako mlinu dela. Nenašedši
Slušalca — toda joj gorjé mu, kdor
Mu zajde v mrežo! — pokramljá tudi z brado
Na glas, i ne maraje za nikogar.
Srebro on ima živo mesto krvi,
I kakor hlapon, enkrat v divjem diru,
Težko se vstavi. Tud noviconoštvo —
Pa žalibog z nekterim dostavki —
Opravlja naš Kvasinski, i brezplačno;
Sploh ni z besedami kaj varčen.
Po tlaku kreše iskre, ah! soseski
Na škodo i vekšaje stroške jej;
Ker dvakrat, kar je v mestu — kdo bi verjel? —
Popraviti je dala tlak le zarad njega.
Glej prišel je v kavarno. Tu zbledi
Vsak znanec, kava v čaši pri tej priči
Se ogorjupi jim. Strašna osoda!
Komu namenjen je? Pač trikrat joj!
Zdaj gledne le: „Ahá!“ i ko goščunu
Leti v žrelo živa stvar s pogledi
Strelečemu, tako se vdá izvoljenec
Misleč si: Lehko noč, sedaj si shranjen!
„Gospodine, nič novega?“ Na to
Se kar vsede blizo njega ne čakaje
Nikake besedice, ker koj začne:
„Aj, apropos Mrzé! Nemara še ne veste?
Vam nikdo ni povedal? To je čudno!
Le čajte no, povem vam jaz.“ — „„I kaj?
Ne vem še nič, Kvasinski!““ „Ej kak ne!
Vse mesto se mu smeje, hahaha!
Kako sem mu posvetil!“ „„Komu?
Oprostite, da prašam.““ „Ah, saj res,
Od dne do dne sem veči pozabljivec,
Že sram me je. Povedati sem hotel,
To je . . . .“ zdaj koj tabačnico
Izleče Klepetuljevič, i modro
Ob njo, glej, poči, pa ponudi jo
Mrzeju: „Nujte, izvrsten je Tirolec,
Si štejem v čast . . .“ Mrzé vès spehan vščipne
V tabačnico, ter nese darek v nos.
Kvasinski kihne, i za njim Mrzé;
I kišeš ti, i kiham jaz, to gre devetkrat.
„Ha, nel'te“ — tak začne — „ta gré v živo?“
Mrzé prikimne: „Res, ta gré v živo!““
„To da, Kvasinski, nekaj hotli ste . . . .“
„I da te zgaga, res!“ — Kvasinski se poprasne —
„Prav imate, oštejte me, jezí
Že tudi mene, da ničesa ne . . . .
S'cer ima človek toliko po glavi . . . .
. . . . Pa ha, kaj vidim? . . . . Ne zamerite
Mrzé, koj pridem, dober znanec je.“
To rekši zdaj Kvasinski, šine kar
S klopí, pa: „Sluga, Bučar, sluga!“
Ter stisne roko zdaj prišedšemu,
Ki groze skor ozebe, i glavo zdajci
Nazaj pripogne vès osupnjen kakor kdor
Na vipero je stopil z bôso nogo.
Debelo gleda va-nj, Kvasinski pa
Njegovo uho tako osreči: „No kako
Je kaj, prijatel? Pač že dolgo je,
Kar nisva skupaj; toda, ej jaz telek!
Pozabil bil bi skor čestitati.“ —
— „„No, hvala vam, Kvasinski, hvala lepa!“
„Tedaj je že gotovo, je?“ — „„Kako pa.““
„Železnica potegne tod?“ „„Brez dvombe.““
„I cvela bo kupčija, bo?“ — „„Tak upam.““
„Vi ter quaterque beatus; s'cer iz srca
Vam zmaga je privoščena tak sjajna.“
Tako Kvasinski; a Mrzé poškili
Nekolikokrat po Klepetuljeviču
Iskaje prilike, da bi se zmuznil.
To videvši Kvasinski koj spustí
Rokó presrečnega prijatla, ko oddahne
Se še le zdaj, ter opanjuje z gledom
Mrzeta, češ, le čaj, saj pridem. „No zdravstvujte
Mi Bučar! Da se vidva skor! Pač žali me
Da tu ostati delj ne utegnem; moram k znancu,
Ki komaj čaka na-me, k onemu gospodu;
Prijatel z Bogom!“ — „No Mrzé, pa brez zamere,
Star znanec je i dober.“ — Tak uvaja
Pogovor zdaj, vračaje se na svoje mesto,
Kvasinski, pa se vsede. — „Ravn' tako
Sem sklepal tudi jaz: Železnica
Vam mora biti tod, pa je; zato bi bil
Prisegel. Saj lesú i vode, kakor veste,
Ne manjka ob vsej črti, i vrh tega
Obilno trgov i vasí, pa malo stroškov.
To so razlogi pač veljavni, kalj? —
„„Gotovo, i če še povdarite
Kratkost, i . . . .““ — „Pravo, ravno to
Sem hotel reči, res kratkost, to stvar
Je glavna. Zabil sem pristaviti,
Kratkost, to je; i vendar so zabavljali
Nekteri, češ, da to so prazne muhe.
Tak se je Lipec ustil z nekim znancem
Pri ministerstvu, kakor bi mu bil nek pisal,
Da iz naših sanjarij ne bode nič.
Pač „sanjarij“ Mrzé, tako je čvekal.
Al ni grdavš? Zato sem ga prijel
Popoldne: Lipec, kje je pismo? No
Gospodine, iz naših sanjarij
Je vendar kaj; ant' veste, da potrjen
Je predlog naš i naša prošnja? Bled
Ko stena vam je bil . . . ! — Pa primaruha!
Vam nekam se mudí, Mrzé!“ — „„Tako je,
V gledišče sem namenjen.““ „Prav, al čudno!
Kako se najne želje strinjajo,
V gledišče sem tud jaz napoten.“ — „„A ta-ák?““
To uprašanje spremi zdaj Mrzé
Z Laokontovim pogledom proti nebu. —
„Kaj hočete? Večeri so predolgi,
Še dobro, da se človek kaj razgleda,
I zraven še prijatla . . .“ „„O nikarte,
Kvasinski, prevelika čast . . .““
„I, kakor sem dejàl, prijatla, s kterim
Se dá pošteno pokramljati; toda čujte;
Mrzé, al slišite? To je kreg i krik
Tam dol; a to pa vendar ni dostojno
V kavarni! Ko pride ta presneti
„Pagat ultimo“, je kakor bi smodnik
Užgal; tu ni očitanja več konca . . . .
I zdaj še banda zunaj. Da ti vrag
Tvoj bumbum! Človeku ni mogoče
Do glasa, to je Babilonija!
Tam se lasájo i prepirajo,
Tu zunaj godba, pa govôri zdaj,
Če moreš.“ — „„Le nikar se ne jezite
Kvasinski! (tak tolaži ga Mrzé
Z očitnim smehljejem v povračilo
Za toliko prestane muke), saj
Jo režejo lepo. Izvrstna godba to!
Saj bili ste vojak, i s'cer pogumen
Tudi vi?““ — „Da, bil sem bil, Mrzé!
Vi rekli ste: pogumen? Bogme, kaj
Pogumen! Več, še več prijatel.
Nevarnost vratolomna, hladna kri!
Ko vodil četo pri Kušto . . . .“ — V tem hipu
Čuj! reskne pred kavarno bombi enako.

Poslopje se poziblje kakor ladja
Na morji o viharji, i drobtine
Se vsipljejo iz vrat i oken krog,
Ko bil prinesel Samum bi poredni
Sutjè i pesek iz puščave daljne.
Klopi i stoli, mize, čaše i kozarci
Z gostmi vred, vse na tla se zvrne.
Prepiravci molčé, tud godbe več
Ni slišati. Pa kdo bi slišal? Groza
Je hipoma ušesa zamašila.
Oj, kak razgled! Glej! tu kvartavec kvarte
Drží na tlaku krčevito,
Tam nárazen vse štiri stegovaje
Leží kdo drug, polit i brez zavesti,
Tu dva po dva drž'ta se — tud na tleh —
V objemu trdnem, tam pa je — Kvasinski;
Štrlé mu brke kvišku i lasjé,
Vès trd i neogibljiv i bled stojí
Z desnico vzdignjeno. Prikazen, kakor
So v skupku Brutovem beriči,
Ki komaj zamahnivši obstojé
Brez giba, v položaji plastičnem.
Vsa svest ga je minula; javalne,
Al diha. — Zbrihtajo zapored se
Vsi gostje, i smejé se kličejo:
Petarda je, petarda; ter vesela
Nastane mrgoljava po kavarni,
Petarda je, ni nič, prav nič! — Zdaj banda
Jo spet ureže, le Kvasinski tam
Se še ne gane ko opanjen, dokler
Ga dva ne stresneta: „Kvasinski, no
Za Boga! Hahahá, kaj zijate?"
Odpre oči, i zvrnivši celo rajdo
Blizo stoječih, glej lomasti kar
Ko ranjen tur vès besen skozi vrata. —

Kratkočasnica, pa tudi poučnica.

Pogovor.

„Novice" si že več let iskreno prizadevajo vraže in druge napake pregnati, ki se zapazijo med našim ljudstvom. Pregnali so njeni poduki res že marsiktero mèglo, vendar da vseh še niso, naj jim je sledeči pogovor dokaz, ki sem ga unidan od daleč poslušal. Eden izmed teh mož ima grdo navado, da pri vsaki drugi besedi ima „hudiča" na jeziku; pogovor je tedaj res tako zapisan, kakor je bila beseda. Čuda je le to, da ni že sam hudôba, ker spušča toliko „hudičev" na dan.

Janez. Hudič! toča nam je pa le spet veliko škodo naredila.

Jože. Pa to je čudno, da je fajmoštrovo polje najbolj pobila.

Janez. Hudič! Brž ko ne so gospod fajmošter spali, sicer bi bili vendar copernice lahko odgnali.

Jože. Letos so te mrhe zmerom v oblakih, menda so nam zasrale še gosenice na zelje.

Janez. Hudič! jez sem slišal, da je tam na Štajarskem tudi en mošk kožuh padel z oblakov; tedaj morajo tudi coperniki gori biti.

Jože. Jez pa mislim, da copernikov ni, ampak da le kakošna baba je mošk kožuh oblekla.

Janez. Klinčevo kravo je unidan gad vpičil; bila je že vsa otekla in jezik je že iz ust molela; potlej je pa Bedenov Francelj prišel, pa je naredil od glave do konca repa križ čez-njo in čudne besede mrmral, pa je bila krava zdrava, ko bi mignil. Hudič! to je meni sam Klinec pravil.

Jože. Glejte! pa so nekteri ljudje še tako neverjetni, da se le posmehujejo, če kdo kaj takega pripoveduje od copernic ali pa od takih ljudí, kteri znajo strup zagovarjati.

Janez. Hudič! kdo se smeja, kakor tisti bedaki, kteri nobene vere nimajo; jez pa pravim, da tak samouki zmerom več vedó, kakor pa tisti, ki več let po kakošnih šolah hlače trgajo, zakaj samouk je hudič; jez vem, da ustriženec več vé kakor vsi dohtarji.

Jože. Jez sem enkrat tje pod Šmarno goro nekemu takemu samouku vodo nesel. To ti je bil tič; vse je vedel, koliko sem imel denarja v žepu.

Janez. Hudič! Ciganje so tudi presneto „kunštni"; na cigane jez tudi veliko držim.

Jože. Ali slišiš, Janče, kako se nama Streharjev Jurij posmehuje?

Janez. Hudič! zato, ker je tepec, in pa zato, ker enmalo po gosposkem dimu diší. Taki tako nobene vere nimajo. Hudič! jez pa vem, kadar sem bil kaj bolan, pa če je le ustriženec v hišo stopil, pa svojo palico na sred hiše v tla zasadil, pa sem bil, hudiča! na enkrat zdrav. Potlej naj se pa Streharjev Jurij smeja ali pa kar hoče. Hudič!

Dopisi.

Iz Planine 28. avg. — Izvedel sem iz gotovega vira, da se je sklenilo 14. t. m. pri občnem zborovanji v Cerknici enoglasno, naj županstvo preskrbí, da bodo vsi uradi odslej ne le županstvu cerkniškemu, ampak tudi posamesnim posestnikom i osebam delokroga županije cerkniške dopisovali v domačem slovenskem jeziku. Županstvo cerkniško, v navadnih zadevah gotovo prvo okraja planinskega, je temu sklepu brzo zadostilo i poslalo je c. kr. okrajni sodniji kakor tudi politiškemu uradu dopis, v kterem prosi, naj se slavna c. kr. urada gledé na 19. §. decemberske ustavne postave 1867. leta prihodnjič v vseh rečéh, pisanih za županijo cerkniško i prebivalce njenega okroga, poslužiti blagovolita domačega slovenskega jezika. Slava jej! — Radoveden je gotovo vsak, kako se bo vsled tega dopisa vrle županije obnašala okrajna sodnija, ki je doslej še slovenske vloge reševala nemško (slovenski odloki so bili le bele vrane!), da-siravno ima dovelj moči, ki so zmožne slovenskega jezika v besedi i pismu. Kaj je tega krivo, menda ni težka zastavica. — Pri tej priložnosti naj omenim s pohvalo županije Begunjske i Hotenske, ktere dopisujejo uradom le slovensko. Da županstvo v Rovtah, kakor zgornje i spodnje Logaško odgovarja tudi na slovenske uradne dopise le nemško, temu se ni čuditi, kajti gospodje župani se ne pusté predramiti iz spanja, ki ga spava nemški Mihel; tako celó se jim je priljubilo starokopitstvo. Čuditi se je le, da županija Planinska, da-siravno ima domorodnega župana, iskrenega in vse časti vrednega rodoljuba, vendar sploh nemško pisari. Brž ko ne je kriv temu g. tajnik, ki, navzet še iz starodavne šole švabskega duha, pri vsaki priložnosti v resnici razžaljivo kvasi i brbra o narodnih zadevah, prepiraje, da pri vsakej besedi pokaže tudi nezmožnost nemškega, sicer mu tako zeló priljubljenega jezika. Z nekim posebnim veseljem mu pri tem včasih sekundira sivolasi možiček; kajti oba nimata toliko razuma, da so prišli časi, ko se že vresničevati pričenjajo besede pesnika: „Zmed pšenice, vrli bratje, ljuliko populimo!"

Prostoslav.

Izpod Krima 26. vel. srp. (*Krim je še cel. Letina. Muhe. Smrt po pajku.*) Naj vam, drage „Novice", povem, da je zdaj konec tisti pravlici, ki se je od pretekle spomladi tolikrat ponavljala, češ, da je res stari naš oče Krim počil od potresov, kterih je bilo toliko, da je res človeku včasih že v lase šlo, kaj da bo iz tega, ker mnoge dneve smo se po dva- do trikrat lahno zazibali. Bali so se tudi nekteri, da se bodo naše ravnine s Krimom vred pogreznile. O tem prerokovanji sem si jaz zmiraj mislil, da „prerok, kteri zelje jé, o prihodnosti nič ne vé." Naj pri tej priliki enmalo opi-

šem našega starega očeta. Ta hrib ni tak, kakor se o daleč vidi, podoben steni kakega zidú. Ko mu prideš na vrh, vidiš cele ravnine in travnike. Ko bi bil tedaj Krim počil, mogle bi počiti velike ravnine ž njim vred, več ur, kajti samo od naše strani je videti taka strma pečina, od drugih strani je pa ves s hribi obdan in s hribi zvezan. — Naj vam še omenim nekoliko o letošnji letini. Strno se je še dosti poneslo; krompir pa sila črn prihaja. Ajda kaj lepo kaže, češpelj smo se pa veliko več nadjali, kakor jih bomo dobili; vse hočejo že na drevji segnjiti in doli popadati. — Muh je pri nas toliko, da bi letošnje leto po pravici mušje leto imenovali; pajki pa se tudi prav dobro gostujejo ž njimi. Naj bi pač vse sitnice zadavili! Ker že od pajkov govorim, naj vam povem iz našega kraja žalostno dogodbo, ki kaže, da je kakošen pajk prav strupena žival. Nek hlapec je ležal v konjskem hlevu v svoji postelji blizo stropa, kjer je bilo starih pajkov in pajčin sila veliko. Neko nedeljo, še nekoliko vinjen, je sladko zaspal, v spanji se pa prikrade pajk in ga ravno pod oko piči, tako, da zjutraj že skor nič videl ni od zatekline. V 4 dneh po tem je umrl; strah je bilo pogledati njegovo zateklo glavo. Naj bode to nauk, da tudi v hlevu je snažnosti treba, da se pajčine in pajki odpravljajo. Anton Kozmur.

Iz Ljubljane. (*Iz deželnega zbora.*) Dosihmal je bilo 6 očitnih sej; dr. Klun je prišel iz Dunaja*) in se vsedel na tisto stran, ktero „Presse“ nemško imenuje. Ker smo že govorili o prvih dveh sejah, omenimo danes sledeče:

V 3. seji je poslanec Kromer v imenu deželnega odbora poročal o prenaredbi Glavarjeve ubožnice in bolnišnice v Komendi, ker z dohodki te ustanove se dá v poslopjih marsikaj popraviti, več prostora za uboge in bolehne pripraviti, pa tudi ubozim v Lanšprežu miloščino nekoliko povikšati. Ker je stvar o denarnih zadevah važna, nasvetuje poslanec Pintar, naj se, predno pride v zboru v občno razpravo, izročí finančnemu odseku v pretres. In zgodilo se je tako. — Dr. Costa v imenu deželnega odbora poroča o 3 predlogih zastran posilne delavnice. Poslanec Svetec nasvetuje, naj za zadeve delavničine voli poseben odsek. Poslancu Dežmanu je odborovo sporočilo premalo obširno; on hoče vse izvedeti, kaj in kako se dela v delavnici, kaj se prisluži, kako je s podukom, kako z moraličnim boljšanjem teh ljudí, ki so v delavnici zaprti. Predloga nobenega ne stavi, ker se nadja, da bode izvoljeni odsek več povedal kakor deželni odbor. Poročevalec dr. Costa prepušča izvoljenemu odseku, da on pové, ali je sporočilo zadostno ali ne. Deželni odbor ni hotel vsega, kar se tiče gospodarstva, očitno razložiti, ker tudi dober gospodar ne obeša vsega iz gospodarstva na veliki zvon; ako poslanec hoče vse do pičice izvedeti, odprta so mu vrata vsak dan v delavnico. (Dr. Toman kliče: čujte gosp. Dežman!) Kar se tiče poduka in moraličinega izrejevanja v delavnici, ni to stvar, ki spada v oblast deželnemu odboru; to je stvar vladina. Tudi on ne nasprotuje Svetčevemu predlogu, da se napravi za delavničine zadeve poseben odsek, v kterega so bili voljeni dr. Costa, Peter Kozler, Zagorec, dr. Zavinšek in grof Thurn.

V 4. seji je bral dr. Costa v imenu odborovem sporočilo zarad premembe volilnega reda pri volitvah deželnih poslancev. Poslanec Kromer poprime besedo in pravi, da že v deželnem odboru je rekel, da ni zdaj pravi čas za take premembe, dokler ni znano novo področje državnega zastopa; večina deželnega odbora pa ni bila njegovih misli, rekši, da se po novi temeljni postavi deželnega zbora moč ne bode skrčila, marveč razširila. Sicer pa nasvetovane premembe tudi ne bojo potrjene, ker po februarski ustavi 1861. l. in temeljni postavi od 21. dec. 1867. l. take premembe more sklepati le državni zbor. Posebno v premembo volilnih skupin, da bi z grajščaki vred volili tudi drugi posestniki, ki čez 100 gold. davka plačujejo, pa niso vpisani v deželne bukve, ali da bi se premenili kraji, kjer se dozdaj poslanci volijo — v vse to se ne smé spuščati deželni zbor. — Dr. Toman, ki za njim besedo poprime, obžaluje, da je poslanec Kromer pred njim govoril, sicer ne bi bil govoril nasproti jasnim odločbam državne in deželne ustave. Ali bo postava potrjena ali ne, o tem bode odločil cesar; to pa mu lahko povem, da niti vladi niti državnemu zboru ne dohaja v misel, da bi deželnim zborom krajšal avtonomijo. Deželne ustave ne more premeniti državni zbor, ampak le deželni zbor, ako mu pritrdi cesar. Nenaravno je, ako ktera stranka to tiščí državnemu zboru, kar gré deželnemu. Tako morejo ravnati le tujci, kteri od zunaj pridejo, pa nimajo srca do dežele domače, do naroda slovenskega. Po tem govoru, ki ga je občinstvo večkrat pohvalilo, nasvetuje dr. Toman, naj se voli odsek 9 udov, ki poroča v predlogih deželnega odbora, kteri hvalo zasluži, da se ne brani, da se njegovi nasvetje še drugim odborom dajo v pretres, ker po tej poti se preudari vsaka stvar na vse straní. — Ko poročevalec dr. Costa med drugim praša: zakaj da gosp. Kromer tudi drugim predlogom ne očita, da ne spadajo v oblast zborovo, in zakaj da naravnost ne trdi, da deželni zbor nima kar nič govoriti o deželnem volilnem redu? pritrjuje v imenu odborovem, naj se voli poseben odsek, v kterega so bili potem voljeni dr. Costa, Kromer, vitez Gariboldi, vitez Kaltenegger, pl. Langer, dr. Toman, dr. Bleiweis, Tavčar, Svetec.

Predlog deželnega odbora zarad potrebščin v pisarnicah deželnih uradov je bil po predlogu poslanca Tavčarja finančnemu odseku izročen.

Potem je prišla obravnava pasjega davka na vrsto. V imenu odborovem poroča dr. Bleiweis. Razloživši, zakaj je ta stvar letos prišla v drugič na vrsto in da namen temu ni prvi ta, da bi soseske po njem dohodkov si pridobile, ampak da se odvrne steklína, ktere je preteklo leto bilo vse polno v deželi in so celó ljudje za njo pomrli; že predlanskem je 15 sosesk prosilo zato, da bi smele vpeljati pasji davek in veliko veliko jih že komaj čaka, da pride postava, ki jih pooblastuje za to vpeljavo. Deželni odbor nasvetuje, naj bodi postava taka-le: Vsaka občina (srenja) v mestih, trgih in na kmetih sme (ako hoče) vpeljati pasji davek. Ta davek naj znaša za vsacega psa na leto 1, 2 ali pa 3 gold., kakor koli občina določi; v Ljubljani pa sme davek tudi znašati 4 gold., ako mestni zbor tako hoče. Le samo za take pse se ne odrajtuje davek, kteri služijo za varhe na samotnih posestvih po deželi. Dohodki pasjega davka tekó v občinsko (srenjsko) kaso. Ker pa, ako se vpelje psetnína, je treba, da se v vsaki občini popišejo psi, — da se ustanoví čas, kdaj da vsako leto občina pobira ta davek, — da se naredijo znamenja (marke) za pse, za ktere je psetnína odrajtana itd., zato nasvetuje deželni odbor, da se c. kr. deželna vlada naprosi, da se po dogovoru z deželnim odborom osnujejo predpisi za vse to, in potem županijam na ponudbo dajo, da se ravnajo po njih. — Prav živa je bila potem razprava o teh predlogih. Poslanec vitez Kaltenegger hoče, naj se občinam ta davek ne daje na prosto voljo, ali ga hočejo vpeljati ali ne, ampak ukaže naj se, da ga morajo vpeljati povsod in to zavoljo velike nevarnosti stek-

*) Predvčeranjim je nanagloma zeló nevarno zbolel, pa mu je zdaj že bolje.

line, ktera se prvotno samo v psih in mačkah in njunih plemenih pričenja. Poslanec grof Margheri želí, da bi se noben pes ne oprostil davka in tudi psi na samotnih posestvih ne, ker tudi tù je ista nevarnost stekline in če gospodarju pes služi za dobrega varha, se ne bo branil, davek odrajtovati za-nj. Dr. Toman ne vidi v pasjem davku gotove zavarovalnice proti steklini. Ko dr. Bleiweis dokaže, da ni treba občinam ukazovati, da morajo vpeljati psetníno, ker se je bodo brez zapovedi rade prostovoljno poprijele in bi tak ukaz žalil samoupravno občino, in ko razjasni ugovore grofa Margheri-a in dr. Tomana, je bila postava tako sprejeta, kakor je gori razložena. — Zdaj gre do cesarja, da jo potrdi.

Potem bere poslanec stolni prošt Kos sporočilo deželnega odbora o vpeljavi tarife, po kterih naj županije za nektera svoja opravila pobirajo takse. Po predlogu dr. Tomanovem je bilo to sporočilo v prevdarek izročeno odseku za občinske zadeve. — V imenu odseka za prošnje je poročal poslanec L. Pintar o prošnji županije Ložkega Potoka, da bi se dala pod sodnijo Ložko, in poslanec pl. Langer o gosp. Omahnovi prošnji. Po predlogih sklene deželni zbor, da ne more zadostiti prošnjam, — prošnjo Jož. Marinke, Jan. Flisa in M. Nemca, posestnikov iz Doba, za odpust zaostalega davka ali saj za odlog, o kteri je poročal poslanec Svetec, pa priporoča zbor za vslišanje dotični cesarski davkarski gosposki.

V 5. seji je poslanec stolni prošt Kos izročil prošnjo vseh županov Ribniškega okraja za vpeljavo postave, ktera županijam daje oblast, dovoliti ženitve ali pa ne, — poslanec P. Kozler prošnjo Trebelevske županije za dovoljenje 80% občinske priklade, — poslanec Zagorec pa prošnjo občine Kostanjeviške, Št. Križke in Št. Jernejske, da sedež sodniške gosposke spet pride v Kostanjevico. — Vse te prošnje so bile izročene dotičnim odsekom. — 4 vladini predlogi so bili izročeni odseku za deželni volilni red, — pretres sporočila o delavnosti deželnega odbora pa je bil po predlogu poslanca dr. Prevca izročen posebnemu odseku, v kterega so bili voljeni Svetec, P. Kozler, dekan Toman, Dežman, Rudež. — Tudi sporočilo volitve g. Muleja za deželnega poslanca je bilo izročeno posebnemu odseku, v kterega so bili izvoljeni: Svetec, vit. Kaltenegger, Kromer, dr. Prevec in fajmošter Tavčar.

Ko se je v 6. seji več predlogov deželnega odbora, o kterih so poročali Kromer, dr. Costa in Kos, izročilo finančnemu odseku, je dr. Toman (slovenski) poročal o postavi, ki naj se sklene o tem, da se spašniki in menjevalke morajo razdeliti med lastnike. Ker je ta postava sila važna, je bil po Pintarjevem predlogu odsek izvoljen, ki naj jo še prevdari, predno pride v razpravo zborovo; izvoljeni so bili dr. Toman, Pintar, dr. Bleiweis, Zagorec, Grabrijan, vitez Kaltenegger, grof Margheri. Drugi pot prinesemo celo sporočilo. V tej seji je tudi za vladni predlog zarad realk bil izvoljen odsek, namreč: dr. Bleiweis, Grabrijan, Kos, dr. Toman, Svetec, baron Apfaltrern, Kromer.

— (*Podpora kmetijstvu.*) Unidan je sl. ministerstvo kmetijstva kranjski kmetijski družbi poslalo 150 gold., da si kupi dobrega semena svilnih črvičev, in 150 gold. tudi družbi svilorejcev v Metliki darovalo; v podporo občinskih trtnih sadišč dobí 400 gold.; z dopisom od 24. dne t. m. je družbi kmetijski za povzdigo živinoreje poslalo 3700 gold. in sicer tako, da se 2200 gold. porabi za premije za bike, krave in junice tako, kakor je odbor kmetijske družbe nasvetoval, — 1500 gold. pa naj porabi v to, da se kupijo dobri biki za pleme. — To je hvalevredna pripomoč, o kteri bomo drugi pot več povedali.

— Po časnikih je počil glas, da se je večina sedanjega mestnega odbora zarotila v to, da ne pride več v zbor, dokler predseduje župan dr. Costa. Ako pa čez polovico odbornikov ne pride, nima zbor postavnega števila, da bi mogel kaj skleniti; po takem — prestane mestni zástop. Ko so unidan češki poslanci naznanili predsedstvu, da ne pridejo več v deželni zbor, kakošen hrup so „Pressa“ in nji podobni časniki gnali, da je to „revolucijonarno“ in Bog védi, kaj še! Mi pa vprašamo: Je li omenjeni naklep ljubljanske večine odborove postaven? Radovedni smo, kaj bode c. kr. vlada storila? Ako se ves mestni zbor razpustí in nove volitve razpišejo, bo saj spet rogovilstva dokaj v Ljubljani, župan dr. Costa pa bode vesel, da se po naravni poti znebí opravilstva, ktero mu že dolgo preseda, pa se mu v zavesti zmiraj zvesto in pošteno spolnovanih dolžnosti po „terorizmu“ ni odpovedati hotel niti smel. Ako se tedaj razpustí mestni zbor, je to vsaj — prvi trofej sedanje nemške večine. Prosit!

— Ko je dr. Toman unidan v deželnem zboru segel po „tujcih“, bil je ogenj v strehi „Tagblattovi“ in „Pressini.“ Zagnali pa so hrup le tisti, ki se zadete čutijo, ki podirajo, kar je narodovega, in kterim je vse prav in dobro, ako je „tuje.“ Pošten „tujec“ in tudi takih poznamo med nami — ni narodnosti naši protivnik; tak nam je prijatelj in mi njemu. Kdor pa zabi starodavno latinsko prislovico: „Ako si v Rimu, živeti moraš po rimskem običaji“ — temu v obraz rečemo, da gospodstva njegovega ne trpimo!

— „Sokol“ napravi prihodnji izlet v nedeljo k taboru v Žalec pri Celji. — C. k. priv. južno železniško društvo je naznanilo odboru omenjenega tabora, da se bodo obiskovalcem dajale v Zagrebu, Ormužu, Mariboru, Ptuju, Polčanah, Ljubljani in na Zidanem mostu 5. in 6. septembra karte za vožnjo v Celj, in 6., 7. in 8. septembra za vožnjo iz Celja nazaj tje, kjer so vstopili, za polovico navadne cene. Tisti obiskovalci pa, kteri bi v medpostajah vstopili, dobé lahko po dotičnih načelnikih postaj tudi za polovico navadne cene karte za tje in nazaj od imenovanih postaj. Veljajo pa te karte le za vožnjo v Celj in iz Celja tje, kjer so vstopili, in pridejo ob veljavo, ako kdo pri kteri drugi postaji izstopi.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Ministerstvo notranjih oprav je razposlalo c. k. deželnim glavarjem novo okrožnico, ktera jim ukazuje, deželnim zborom ne kratiti postavne avtonomije, pri uradnikih pa paziti, da se ne pregrešijo zoper ustavo. — Ministerstvo pravosodja je ukazalo, da se od škofov pisma prejšnih duhovnih zakonskih sodnij, če je treba, z eksekucijno silo zahtevajo.

Štajarsko. Deželni zbor je po večini glasov sklenil zahvalnico Njih Veličanstvu cesarju za podeljene nove, posebno verske postave. Slovenski poslanci, grof Buol in dr. Michl so bili za to, da se opustí zahvalnica. — Prof. Schmidt in Sessler sta bila za poslanca potrjena; volitev dr. Dominkuša je bila zavržena, čeravno so Herman, Vošnjak in Razlag tehtno dokazovali krivico, ki se godí Dominkušu, ako se una dva potrdita. Nič ni pomagalo!

Česko. Iz Prage. Sliši se, da ministerstvo bode odgovorilo na „deklaracijo“ českih poslancev. — Kar je še pražkega zbora ostalo, odložilo je seje do 9. t. m.

Odgovorni vrednik **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.